

Michał RUDNICKI¹

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA JAKO CZYNNIK ROZWOJU GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ (NA PRZYKŁADZIE GMINY CZORSZTYN)

Celem artykułu jest przedstawienie współpracy transgranicznej jako czynnika rozwoju gospodarki turystycznej. Analizę przeprowadzono w oparciu o działania władz gminy Czorsztyn. Tematyka współpracy transgranicznej staje się obecnie ważnym zagadnieniem ekonomicznym dla gospodarek regionów przygranicznych. Zauważa się bowiem, że tereny, które jeszcze do niedawna traciły na znaczeniu z powodu swojego położenia, obecnie stoją przed ogromną szansą, jaką stwarza im współpraca transgraniczna. Zagadnienie tej szczególnej formy współpracy międzynarodowej jest szeroko omawiane i propagowane zwłaszcza wśród państw członkowskich Unii Europejskiej.

1. WPROWADZENIE

W gospodarce światowej wiek XX i niedawno rozpoczęty wiek XXI to czas przemian w zakresie handlu, przemysłu, ale przede wszystkim w sektorze usług, w którym szczególnie miejsce zajmuje turystyka. Na wielu rynkach zachodzą intensywne procesy globalizacyjne, gospodarki narodowe zmieniają się w międzynarodowe, stając się przy tym coraz bardziej elastyczne w obliczu wszechobecných zmian. Szczególnie interesującym i obrotowym obszarem pod względem zachodzących przemian jest Unia Europejska. Państwa członkowskie, w tym również od 1 maja 2004 r. Polska, podejmują współpracę w wielu dziedzinach i na wielu płaszczyznach gospodarczych, dążąc do rozwoju Unii poprzez intensyfikację własnych gospodarek.

Problematyka artykułu obejmuje współpracę transgraniczną jako szczególne narzędzie w budowaniu gospodarki turystycznej danego obszaru. Przedstawiona ona została w oparciu o działania władz gminy Czorsztyn we współpracy ze słowackimi gminami Spiska Stará Wieś (Spišská Stará Ves) i Czerwony Klasztor (Červený Kláštor). Analizie poddane zostały konkretne przedsięwzięcia i inicjatywy podejmowane przez obie strony w celu rozwijania gospodarki turystycznej obszaru, który od momentu przystąpienia Polski i Słowacji do Unii Europejskiej jest terenem wspólnym dla polskiego i słowackiego ruchu turystycznego.

2. TURYSTYKA JAKO SEKTOR GOSPODARKI

Dwudziesty wiek był okresem dynamicznych zmian w polskiej gospodarce. To także czas, w którym Polska wielokrotnie doświadczyła trudów wojny. Kilkakrotne przetoczenie się frontu wojennego przez polskie ziemie doprowadziło do zniszczenia wielu kluczowych dla gospodarki przedsiębiorstw przemysłowych. Zakończenie działań wojennych rzuciło światło dzienne na ogrom spustoszeń poczynionych w latach 1939–1945. Dlatego

¹ Mgr Michał Rudnicki, Katedra Turystyki, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

też druga połowa XX w. to powolne podnoszenie i odbudowywanie polskiej gospodarki z gruzów – okres nie do końca dobrze wykorzystany ze względu na panujący w kraju ustrój polityczny. Dopiero rok 1989 przyniósł przełom, który był załóżkiem wielkich zmian, zarówno politycznych, jak i gospodarczych; początkiem działań podejmowanych na rzecz przejścia od gospodarki centralnie planowanej do wolnorynkowej. Kolejne lata końca XX w. to dalsze wysiłki w zakresie wdrażania transformacji gospodarczej, prywatyzacji oraz szeregu innych działań mających na celu urynkowanie gospodarki. Równoległe do tych przemian dały się zaobserwować dążenia władz polskich do wstąpienia do grona państw członkowskich Unii Europejskiej. W wieku XXI gospodarka polska zaczęła funkcjonować w strukturach unijnych.

Przedstawiony powyżej rys historyczny jest oczywiście wielkim uproszczeniem. Zabicie ten jednak jest celowy, starano się bowiem pokazać, jak wielkie zmiany zaszły w polskiej gospodarce w minionym stuleciu i z jakim bagażem obciążeń – lub też, patrząc bardziej optymistycznie, zasobem doświadczeń – Polska przekroczyła próg milenijny. Na przestrzeni dwudziestego wieku łatwo zaobserwować wyraźne przesunięcia proporcji pomiędzy poszczególnymi sektorami gospodarki. Początkowo znacząca była pozycja rolnictwa, później wyraźnie dominował przemysł, natomiast koniec XX w. przyniósł stopniowe ograniczenie pozycji wspomnianych sektorów na rzecz sfery usługowej.

Turystyka jest jedną z wiodących dziedzin gospodarki w ramach sektora usług. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia można zaobserwować ciągły wzrost znaczenia branży turystycznej dla gospodarki światowej. Według Światowej Rady Podróży i Turystyki (WTTC) turystyka i podróże już dzisiaj są największym przemysłem świata, jeżeli za kryterium przyjąć wkład w światowy PKB i poziom zatrudnienia. WTTC szacuje, że w 2008 r. światowa turystyka przyniosła 5,9 biliona dolarów (co stanowi około 10% globalnego PKB) i zatrudniała 238 mln ludzi (8%). Według przewidywań w ciągu najbliższej dekady zatrudnienie w turystyce może wzrosnąć do 296 mln osób (25%)².

Turystyka z samej natury jest zjawiskiem społeczno-ekonomicznym. Jej rozwój stanowi więc jedną z głównych determinant funkcjonowania gospodarki światowej. Badania wykazują, że jedno miejsce pracy w sektorze turystycznym powoduje w sposób bezpośredni lub pośredni powstanie kilku miejsc pracy w innych branżach gospodarczych. Widać w ten sposób ogromną rolę, jaką pełni turystyka w rozwoju gospodarek poszczególnych krajów, w tym również Polski. Dla uwydatnienia jej znaczenia i oddania skali zjawiska wprowadzono pojęcie gospodarki turystycznej, opisujące powiązania turystyki z gospodarką narodową. W. Gaworecki definiuje ją następująco: jest to kompleks różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych bezpośrednio lub pośrednio rozwijanych w celu zaspokojenia wzrastającego zapotrzebowania człowieka na dobra i usługi turystyczne³. Szeroko rozumiane pojęcie gospodarki turystycznej obejmuje te rodzaje działalności gospodarczej, które są rozwijane w związku z turystyką, zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio⁴. Zalecenia Światowej Organizacji Turystyki dotyczące Międzynarodowej Klasyfikacji Działalności Turystycznej (SICTA) identyfikują gospodarkę turystyczną z działalnością zaliczaną aż do 10 z 17 działów gospodarki narodowej. Wymienić tu można:

² Analiza wyników badań wizerunku Polski i postrzegania polskiej marki na świecie. Założenia i rekomendacje do pozycjonowania Polski jako kraju docelowego podróży turystycznych na lata 2009–2015, ekspertyza wykonana na zlecenie Polskiej Organizacji Turystycznej, Instytut Marki Polskiej, Warszawa 2008, s. 11.

³ W.W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2007, s. 164.

⁴ *Turystyka*, red. W. Kurek, PWN, Warszawa 2007, s. 343.

- 1) budownictwo,
- 2) handel,
- 3) hotele i restauracje,
- 4) transport, gospodarkę magazynową i łączność,
- 5) pośrednictwo finansowe,
- 6) obsługę nieruchomości, wynajem i działalność związaną z prowadzeniem interesów,
- 7) administrację publiczną,
- 8) edukację,
- 9) pozostałą działalność usługową: komunalną, socjalną i indywidualną,
- 10) organizacje i instytucje międzynarodowe⁵.

Z przytoczonej powyżej klasyfikacji widać wyraźnie, jak bardzo złożonym zjawiskiem jest turystyka i jak liczne są jej powiązania z gospodarką narodową. Jej wielopłaszczyznowość powoduje, że niektóre kraje lub regiony stawiają właśnie na turystykę, aby rozwinąć gospodarkę na swoim terenie.

3. ROLA I ZNACZENIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ W PROCESIE ROZWOJU GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ REGIONU

Idea współpracy lokalnych i regionalnych społeczności wykraczającej poza granice państwowe zrodziła się w Europie Zachodniej wkrótce po II wojnie światowej, w latach pięćdziesiątych XX w. Pionierami we wdrażaniu tej koncepcji były regiony z pogranicza norwesko-szwedzko-fińskiego, holendersko-niemieckiego oraz niemiecko-francuskiego. Inne kraje zachodnioeuropejskie, wśród nich Hiszpania, Portugalia i Grecja, rozpoczęły współpracę transgraniczną znacznie później, bo dopiero w latach 80. Umożliwiły ją dokonane przemiany polityczne i rozwój demokracji. Z tego powodu kraje Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polska, miały taką możliwość dopiero po 1989 r., czyli po upadku bloku komunistycznego.

Zasadniczym celem współpracy transgranicznej jest zniesienie barier wynikających z istnienia granic państwowych. Przeszłość historyczna i polityczna oraz liczne uwarunkowania z niej wynikające, choćby obawa przed agresją militarną czy preferowanie własnych narodowych struktur gospodarczych, powodowały niechęć do zaludnienia stref granicznych. Naturalną konsekwencją było lokalizowanie działalności gospodarczej, handlu oraz osiedli w geograficznych centrach państw. Szlaki komunikacyjne budowane były równolegle do granic, a rzeki, jeziora, morza i góry podkreślały znaczenie granicy naturalnej jako zapory. Rządy poszczególnych państw oraz ich mieszkańcy od wieków podchodzili z pewną dozą nieufności do swoich sąsiadów zza granicy, dlatego wszelkie szlaki tranzytowe przebiegające przez granice były pod czujną obserwacją.

Jednym z podstawowych założeń funkcjonowania Unii Europejskiej jest propagowanie idei likwidowania barier w obrocie handlowym, przepływie ludzi, technologii, kultury itp. Dlatego też wyczerpujące uzasadnienie potrzeby prowadzenia współpracy transgranicznej zawarto już w preambule do Europejskiej Karty Regionów Granicznych i Transgranicznych, stanowiącej jeden z najważniejszych, a zarazem podstawowych dokumentów określających zasady współpracy transgranicznej na terenie Unii Europejskiej. „Granice są »bliznami historii«. Współpraca transgraniczna pomaga w łagodzeniu niekorzystnych skutków istnienia owych granic, a także w przewyżnianiu skutków położenia

⁵ Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO, UKFiT, Warszawa 1995, s. 51–63.

terenów przygranicznych na narodowych obrzeżach państw oraz służy poprawie warunków życiowych osiadłej tam ludności. Współpraca ta obejmować powinna wszystkie dziedziny życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego, a także rozwoju związanej z nimi infrastruktury. Wiedza o sąsiedzie i zrozumienie dlań są równie ważne jak budowanie zaufania. Wielorakość problemów i szans po obu stronach granic w Europie sprawia, iż współpraca transgraniczna staje się nieodzowna. Służy bowiem urzeczywistnianiu zasad prawa międzynarodowego na dającym się przejrzycie i regionalnie objąć obszarze pogranicza. Współpraca instytucji publiczno-prawnych poniżej szczebla ogólnopństwowego wspiera pokój, wolność, bezpieczeństwo i przestrzeganie praw człowieka oraz ochronę mniejszości etnicznych i narodowych. Regiony graniczne i transgraniczne stają się tym samym częściami składowymi i pomostami w procesie jednoczenia się Europy, służąc współzyciu europejskich społeczeństw i grup mniejszościowych”⁶.

Samo pojęcie współpracy transgranicznej najlepiej definiuje europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, zwana także konwencją madrycką Rady Europy, przyjęta 21 maja 1980 r., która stanowi drugi najważniejszy i najtrwalszy instrument określania ram dla współpracy transgranicznej. Przez pojęcie współpracy transgranicznej należy rozumieć każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń⁷. Głównymi celami współpracy transgranicznej wymienianymi przez Europejską Kartę Regionów Granicznych i Transgranicznych są⁸:

- nowa jakość granic: obszary spotkań,
- umacnianie warunków gospodarczych i społeczno-kulturalnych,
- regiony jako siła napędowa współpracy transgranicznej,
- ujednolicanie zagospodarowania przestrzennego w Europie,
- niwelowanie gospodarczych oraz infrastrukturalnych przeszkód i dysproporcji.

O ile w hierarchii celów na samym początku wymienione są cele polityczne, w hierarchii przedsięwzięć dominują inicjatywy gospodarcze:

- intensyfikacja trwałego transgranicznego zagospodarowania przestrzennego i polityki regionalnej,
- infrastruktura i gospodarka,
- doskonalenie transgranicznej ochrony środowiska i przyrody,
- rozwiązywanie przygranicznego ruchu osobowego,
- wspieranie transgranicznej współpracy kulturalnej,
- środki organizacyjne i prawne.

⁶ *Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych*, Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (SERG). Uchwalona po raz pierwszy 20 listopada 1981 r. w euroregionie EUREGIO na pograniczu Niemiec i Holandii, a następnie w zmienionej postaci 1 grudnia 1995 r. w Szczecinie, w euroregionie Pomerania na pograniczu Polski i Niemiec.

⁷ Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie 21 maja 1980 r. (DzU nr 93.61.287, art. 2).

⁸ M. Kołodziejski, K. Szmigiel, *Międzynarodowa współpraca transgraniczna i międzyregionalna w kontekście polityki regionalnej państwa na lata 2007–2013*, ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej w MGiP, Centrum Rozwoju Lokalnego, Warszawa 2004, s. 8.

Z ilości wymienionych powyżej celów i inicjatyw gospodarczych wywnioskować można, że współpraca transgraniczna stanowi istotny element polityki rozwoju polskich województw. Zapewnia bowiem przepływ doświadczeń pomiędzy regionami z różnych państw, a tym samym wspiera działania zmierzające do podniesienia jakości funkcjonowania instytucji samorządowych. Co więcej, przyczynia się do rozbudowy infrastruktury po dwóch stronach granicy państwowej oraz jednoczesnej koordynacji tych działań ze strony sąsiadujących ze sobą państw. Prowadzi także do kulturowego i edukacyjnego rozwoju regionu poprzez transfer *know-how* w dziedzinie działań kształceniowych. Współpraca transgraniczna może być również doskonałym narzędziem promocji i kształtowania wizerunku współpracujących ze sobą regionów przygranicznych. W wyniku tej współpracy niejednokrotnie prowadzone są wspólne strategie reklamowe oraz inne działania z zakresu marketingu. Wszystkie te funkcje spełniane przez współpracę transgraniczną regionów sprawiają, że przyczynia się ona także do rozwoju gospodarczego.

Oprócz wyżej wymienionych funkcji współpraca transgraniczna odgrywa także kluczowe znaczenie w dziedzinie turystyki. Oczywiście większość ze wspomnianych dotąd korzyści płynących z tej formy współpracy oddziałuje w sposób bezpośredni lub pośredni na gospodarkę turystyczną regionu. Można jednak dodatkowo wymienić pewne obszary działalności, w których szczególnie korzystnie wpływa ona na turystykę. Niezmiennie istotną rolę przypisuje się bowiem współpracy transgranicznej w obliczu narastającej konkurencji pomiędzy regionami i krajami będącymi destynacjami turystycznymi. B. Dąbrowska zauważa, że zjawisko to wiąże się ściśle z procesem globalizacji, funkcjonowaniem otwartej gospodarki turystycznej, prężnym rozwojem turystyki i oczekiwaniami globalnego turysty. Tak jak przedsiębiorstwa zawierają sojusze strategiczne, podobnie regiony i kraje sąsiadujące ze sobą postrzegają współpracę transgraniczną jako instrument konkurencji na globalnym rynku turystycznym⁹.

Szczególną odmianą regionu transgranicznego wyróżniające się najwyższym stopniem instytucjonalizacji struktur współdziałania ponadgranicznego (np. powoływaniem specjalnych bilateralnych biur sekretariatów czy grup roboczych), a także nawiązywaniem licznych powiązań z wyspecjalizowanymi krajowymi i międzynarodowymi organami koordynacji współpracy transgranicznej są euroregiony¹⁰. Euroregiony według G. Michałowskiej stanowią określony geograficznie obszar obejmujący przygraniczne części dwu lub więcej państw, które chcą ze sobą współpracować i koordynować działania społeczności lokalnych w różnych dziedzinach¹¹. Podstawowe zadania euroregionów w dziedzinie turystyki obejmują: aktywizację współpracy pomiędzy granicznymi regionami turystycznymi, wspieranie inicjatyw transgranicznych służących poprawie informacji turystycznej, strategie reklamowe, marketing, tworzenie małych i średnich przedsiębiorstw turystycznych, aktywizację współpracy turystycznej i technicznej w ramach partnerstwa miast

⁹ B.J. Dąbrowska, *Rozwój usług turystycznych w warunkach globalizacji. Zarys problematyki*, Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa w Gdańsku, Gdańsk 2006, s. 116.

¹⁰ A. Rapacz, *Wpływ euroregionu „Neisse – Nisa – Nysa” na rozwój współpracy transgranicznej w turystyce*, [w:] *Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji europejskiej*, red. A. Rapacz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003, s. 12.

¹¹ *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, red. G. Michałowska, Warszawa 1996, s. 37; B.J. Dąbrowska, *op. cit.*, s. 118.

i aktywizację modelowych działań w zakresie współpracy sektora prywatnego i publicznego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i tradycyjnych regionów turystycznych¹².

4. DZIAŁANIA WŁADZ SAMORZĄDOWYCH GMINY CZORSZTYN W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Działania gminy Czorsztyn w zakresie współpracy transgranicznej ze względu na obszar zachodzących relacji oraz uczestników objęte są „Programem operacyjnym współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska–Republika Słowacka 2007–2013”, który jest kontynuacją programów współfinansowanych przez UE. Pomoc finansowa Unii Europejskiej w tym obszarze rozpoczęła się od utworzenia w 2000 r. „Programu współpracy przygranicznej PHARE Polska–Republika Słowacka” (PHARE CBC). Program powstał z inicjatywy Parlamentu Europejskiego i jego celem ogólnym było promowanie działań na rzecz rozwoju współpracy pomiędzy społecznościami po obu stronach granicy. Cztery edycje programu PHARE CBC (2000, 2001, 2002, 2003) wspierały działania na rzecz rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, ochrony środowiska, wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, poprawy jakości życia mieszkańców oraz rozwoju lokalnych sieci współpracy po obu stronach granicy¹³.

Tabela 1. Priorytety i tematy współpracy transgranicznej ujęte w „Programie operacyjnym współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska–Republika Słowacka 2007–2013”

	Nazwa tematu	Główny cel priorytetu
Priorytet I	Rozwój infrastruktury transgranicznej	Rozwój polsko-słowackiej współpracy partnerskiej w zakresie poprawy stanu infrastruktury transgranicznej ukierunkowanej na integrację przestrzenną, bezpieczeństwo, zwiększenie dostępności komunikacyjnej i atrakcyjności regionu dla mieszkańców, inwestorów i turystów.
Priorytet II	Rozwój społeczno-gospodarczy	Promowanie polsko-słowackiej współpracy partnerskiej dla zrównoważonego społeczno-gospodarczego, środowiskowego i kulturalnego rozwoju terenów przygranicznych Polski i Republiki Słowackiej
Priorytet III	Wsparcie inicjatyw lokalnych (mikroprojekty)	Promowanie inicjatyw lokalnych i nawiązywanie kontaktów transgranicznych poprzez realizację mikroprojektów opartych na działaniach „ludzie dla ludzi”.
Priorytet IV	Pomoc techniczna	Zapewnienie wdrożenia, zarządzania, promocji, monitoringu i kontroli programu

Źródło: opracowanie na podstawie „Programu operacyjnego współpracy transgranicznej...”, s. 27–38.

Obecnie obowiązujący „Program operacyjny współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska–Republika Słowacka 2007–2013” szczególną uwagę poświęca zagadnieniom przedstawionym w tabeli 1. W zasadzie realizacja każdego z zaprezentowanych priorytetów przyczynia się do rozwoju gospodarki turystycznej regionu objętego tym programem. W opisach szczegółowych działań cząstkowych można znaleźć także bezpośrednie odnie-

¹² B. Meyer, *Ochrona środowiska przyrodniczego jako czynnik rozwoju turystyki w Euroregionie „Pomerania”*, [w:] *Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji europejskiej*, red. A. Rapacz, Wrocław 2003, s. 105.

¹³ „Program operacyjny współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska–Republika Słowacka 2007–2013, zatwierdzony przez Komisję Europejską 20 grudnia 2007 r.

sienia do turystyki. Priorytet I w ramach pierwszego tematu infrastruktury komunikacyjnej i transportowej wskazuje na konieczność i możliwości uzyskania środków finansowych na realizację inwestycji w zakresie połączeń drogowych i kolejowych służących poprawie dostępności komunikacyjnej konkretnego terenu do celów gospodarczych i turystycznych. Temat II (infrastruktura ochrony środowiska) wskazuje na możliwość wykorzystania istniejącego potencjału wód geotermalnych na rzecz rozwoju regionalnego. W tym celu przyjmuje się wspieranie działań związanych z planowaniem, wykrywaniem oraz wykorzystaniem wód geotermalnych jako bazy dla rozwoju turystyki przy użyciu niekonwencjonalnych źródeł energii.

Najpełniej tematykę rozwoju gospodarki turystycznej ujmuje priorytet II. Odnosi się on do ogromnego potencjału przyrodniczego i kulturowego, jakim charakteryzuje się analizowany obszar. Dlatego też realizowane projekty mają przyczynić się do wykorzystania tego potencjału oraz do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru pogranicza. Zalecane jest, aby odbywało się to przy aktywnym wsparciu promocji turystyki. Temat pierwszy w ramach tego priorytetu, który brzmi „Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki” wskazuje na konieczność współpracy w zakresie realizacji przedsięwzięć w kierunku rozwoju infrastruktury turystycznej. Duży nacisk kładziony jest na inwestycje związane z rozwijaniem istniejących i potencjalnych uzdrowisk. Zalecane jest wręcz wykorzystanie współpracy w zakresie turystyki, rekreacji i sportu, gdyż w dłuższym w dłuższym okresie może ona stanowić główny czynnik rozwoju polsko-słowackiego pogranicza. Wskazuje się przy tym na: współpracę pomiędzy polskimi i słowackimi organizacjami i stowarzyszeniami turystycznymi, wymianę informacji i danych dot. ruchu turystycznego, wsparcie w zakresie nauki języków obcych (polskiego i słowackiego), wspieranie wysiłków w dążeniu do rozwoju eko- i agroturystyki. W ramach tego priorytetu podkreśla się także znaczenie produktów turystyki regionalnej. Kolejne obszary działalności wymienione w dalszych priorytetach programu operacyjnego stanowią swoiste uszczegółowienie i uzupełnienie wymienionych powyżej celów głównych.

Gmina Czorsztyn to gmina wiejska leżąca w województwie małopolskim, w powiecie nowotarskim. Siedziba gminy mieści się w miejscowości Maniowy, co stanowi swego rodzaju kuriozum. Nazwa gminy podyktowana jest między innymi przeszłością historyczną tego regionu, ale przede wszystkim zdecydowano się nią ze względu na rozpoznawalność marki, jaką jest Czorsztyn. Według danych z 2009 r. gminę zamieszkiwało 7 353 osób. W skład gminy wchodzi 7 sołectw: Czorsztyn, Huba, Kluszkowce, Maniowy, Mizerna, Sromowce Niżne i Sromowce Wyżne. Czorsztyn¹⁴ sąsiaduje z czterema gminami polskimi, od strony południowej zaś ze Słowacją. Naturalna granica państwa w postaci rzeki Dunajec przebiega wzdłuż sołectw Sromowce Wyżne i Niżne. Lokalizacja gminy przy granicy polsko-słowackiej ma kluczowe znaczenie dla współpracy transgranicznej. Szczególnie istotna jest w przypadku realizacji wspólnych inwestycji infrastrukturalnych.

Pierwszą, a zarazem – można powiedzieć – najbardziej symboliczną inwestycją zrealizowaną w ramach współpracy transgranicznej i finansowanej przy wykorzystaniu funduszy Wspólnot Europejskich z „Programu współpracy przygranicznej PHARE Polska–Słowacja 2003” była budowa kładki rowerowo-piesznej łączącej Sromowce Niżne z Czerwonym Klasztorem na Słowacji w sierpniu 2006 r., w efekcie blisko stuletnich starań mieszkańców obu miejscowości. Kładka pozwoliła na skrócenie drogi przy przekraczaniu

¹⁴ Nazwa Czorsztyn na potrzeby tego artykułu będzie używana w znaczeniu gminy.

granicy w ruchu rowerowo-pieszym z 15 km do 250 m. Dzięki kładce powstała atrakcyjna pętla turystyczna łącząca biegnącą wzdłuż Dunajca (od Szczawnicy do Czerwonego Klasztoru) Drogę Pienińską z trasami rowerowymi i górskimi na Sokolicę i Trzy Korony. Największą korzyścią było jednak trwałe połączenie dwóch narodowości. Od chwili wejścia Polski do strefy Schengen kładka jest najlepszym widocznym przykładem zniesienia granic i swobodnego przepływu ruchu rowerowo-pieszego pomiędzy mieszkańcami Polski i Słowacji.

Gmina Czorsztyn wchodzi w skład euroregionu Tatry. W ramach tej unijnej struktury podejmuje liczne inicjatywy i działania zmierzające do rozwoju gospodarki turystycznej regionu. Jednym z takich obszarów aktywności jest włączenie się w prace nad projektem szlaku historyczno-kulturowo-przyrodniczego wokół Tatr. Głównym celem projektu jest realizacja szlaku prowadzącego z Nowego Targu przez tereny historycznego osadnictwa regionu Podhala, Spisza, Orawy i Liptowa, położone po polskiej i słowackiej stronie Tatr. Szlak pokazuje i promuje najcenniejsze walory historyczne, kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe regionów, przez które przebiega.

Oprócz włączania się w prace projektowe dotyczące realizacji szlaków i ścieżek rowerowych gmina Czorsztyn podejmuje również konkretne działania w tym zakresie. Na wiosnę 2010 r. zaplanowano budowę odcinka 300 m ścieżki rowerowej od kładki rowerowo-pieszej do kościoła w Sromowcach Niżnych. Strona słowacka ukończyła już komplementarne prace z drugiej strony kładki na odcinku do Czerwonego Klasztoru. Te wszystkie inwestycje wraz ze zrealizowaną kładką przez Dunajec pozwalają na funkcjonowanie rozmaitych szlaków rowerowo-pieszych w tym regionie. Ponadto gmina uzyskała dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” na opracowanie dokumentacji technicznej ścieżki rowerowo-pieszej wokół Tatr pod nazwą „Pienińska Pętla”.

Gmina włącza się także w inne obszary współpracy transgranicznej. Gminne Centrum Kultury w Kluszkowcach z siedzibą w Maniowach złożyło wniosek (wciągnięty na listę projektów zatwierdzonych warunkowo w ramach euroregionu Tatry) o dofinansowanie projektu obejmującego poznanie się i integrację społeczności „małych ojczyzn” pogranicza polsko-słowackiego w gminach Czorsztyn i Czerwony Klasztor. Oprócz tego powstała ciekawa inicjatywa utworzenia klasy międzynarodowej w szkole podstawowej w Sromowcach Niżnych, w której dzieci uczyłyby się zarówno języka polskiego, jak i słowackiego. Inicjatywa ta na razie pozostaje w sferze planów.

Jedną z ostatnich realizacji w ramach współpracy transgranicznej gminy Czorsztyn z gminami słowackimi, w ramach której poczyniono już pewne przedsięwzięcia, są plany budowy kompleksu hotelowo-basenowego na bazie źródeł geotermalnych. Inwestycja ta miałaby powstać na terenach należących do gminy Czorsztyn, ale znajdujących się już na Słowacji, czyli stanowiących swoiste eksterytorium. Zawiązana została spółka Wodny Park Stara Wieś–Sromowce Wyżne, w skład której wchodzi udziałowcy polscy i słowaccy. Gmina jako swój udział w przedsięwzięciu wnosi aportem 8 ha gruntu, na których miałby powstać opisany kompleks. Powstały dotąd wstępne założenia dotyczące tej inwestycji i rozpoczynają się prace nad sporządzeniem raportu oddziaływania na środowisko. Dynamiczny początkowo charakter realizacji tej inwestycji ostatnio stracił na tempie z powodu panującego w świecie kryzysu finansowego. Kryzys szczególnie dał się odczuć na Słowacji, co spowodowało wstrzymanie dalszych decyzji przez inwestorów strategicznych.

Gmina Czorsztyn podejmuje jeszcze szereg innych działań wpisujących się w koncepcję współpracy transgranicznej, jak chociażby włączanie się od 2007 r. w organizację Zamagurskich Uroczystości Folklorystycznych (Zamagurské folklórne slávnosti), które są główną imprezą kulturalną w Pieninach. Są także plany zagospodarowania terenu przy kładce rowerowo-piesznej po stronie polskiej, gdzie znalazłoby się miejsce na pasaż handlowo-rekreacyjny dla sprzedawców polskich i słowackich. W planach przewidziany jest również punkt informacji turystycznej, niezmiernie istotny z punktu widzenia rozwoju gospodarki turystycznej w tym regionie.

5. PODSUMOWANIE

Analiza współpracy transgranicznej wykazała, że stanowi ona istotny czynnik pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego regionów. Jest narzędziem formowania produktu turystycznego, bowiem pozwala na kształtowanie oferty turystycznej i podnoszenie jakości oferowanych usług. Ponadto jest ważnym czynnikiem postępu w procesie integracji europejskiej. Współpraca transgraniczna jest działaniem, który pozwala mnożyć jej pozytywne aspekty. Gminy podejmujące tę formę współpracy przyczyniają się do powstania efektu synergii w rozwoju gospodarczym regionu. Suma efektów działalności podmiotów samorządowych w ramach współpracy transgranicznej jest bowiem większa aniżeli byłaby suma poszczególnych dokonań tych gmin funkcjonujących niezależnie.

W artykule przedstawiono także praktyczny aspekt współpracy transgranicznej gminy Czorsztyn z gminami słowackimi. Mimo iż ta forma współpracy jest stosunkowo młoda, poczyniono już wiele inicjatyw i inwestycji w zakresie rozwoju gospodarki turystycznej. Widać więc wyraźnie, że „blizny historii”, jakimi są granice, stają się obecnie czynnikiem kształtowania przewagi konkurencyjnej na rynku turystycznym.

LITERATURA

- [1] *Analiza wyników badań wizerunku Polski i postrzegania polskiej marki na świecie. Założenia i rekomendacje do pozycjonowania Polski jako kraju docelowego podróży turystycznych na lata 2009–2015*, ekspertyza wykonana na zlecenie Polskiej Organizacji Turystycznej, Instytut Marki Polskiej, Warszawa 2008
- [2] Dąbrowska, B.J., *Rozwój usług turystycznych w warunkach globalizacji. Zarys problematyki*, Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa w Gdańsku, Gdańsk 2006
- [3] *Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych*, Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (SERG), Szczecin 1995
- [4] Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, Madryt 1980 (DzU nr 93.61.287, art. 2)
- [5] Gaworecki, W.W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2007
- [6] Kołodziejski, M.; Szmigiel, K., *Międzynarodowa współpraca transgraniczna i międzyregionalna w kontekście polityki regionalnej państwa na lata 2007–2013*, ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej w MGiP, Centrum Rozwoju Lokalnego, Warszawa 2004
- [7] *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, red. G. Michałowska, Warszawa 1996
- [8] Meyer, B., *Ochrona środowiska przyrodniczego jako czynnik rozwoju turystyki w Euroregionie „Pomerania”*, [w:] *Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji europejskiej*, red. A. Rapacz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003

- [9] „Program operacyjny współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska–Republika Słowacka 2007–2013”, zatwierdzony przez Komisję Europejską 20 grudnia 2007 r.
- [10] Rapacz, A., *Wpływ euroregionu „Neisse – Nisa – Nysa” na rozwój współpracy transgranicznej w turystyce*, [w:] *Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji europejskiej*, red. A. Rapacz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003.
- [11] *Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO*, UKFiT, Warszawa 1995
- [12] *Turystyka*, red. W. Kurek, PWN, Warszawa 2007

**CROSS-BORDER COOPERATION AS A FACTOR
IN THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM ECONOMY
(EXEMPLIFIED BY CZORSZTYN COMMUNE)**

The aim of this article is to characterize cross-border cooperation as a factor in the development of tourism. The analysis has been based on the activity of the municipality of Czorsztyn. The subject of cross-border cooperation is now becoming an important economic issue for the economies of border regions. It is noted that the areas which have been losing their importance due to their location are presently facing a tremendous opportunity offered by their cross-border cooperation. The issue of this particular form of international cooperation is widely discussed and promoted, especially among the European Union Member States.